

8) можливість суміщення цієї форми із іншими формами контролю засвоєння знань і вмінь та навичок.

Список використаної літератури:

1. Конституційне право України : навч.-метод. посібник / Д. С. Терлецький, М. В. Афанасьєва, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2020. 242 с. URL: <http://doi.org/10.32837/11300.12412> (дата звернення: 01.05.2021).
2. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса : НУ «ОЮА», 2021. 154 с. URL: <http://doi.org/10.32837/11300.14399> (дата звернення: 01.05.2021).
3. Терлецький Д. С., Олькіна О. В., Батан Ю. Д., Єзеров А. А., Констанкевич Ю. З. Конституційно-правові проблеми виконавчої влади : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2020. 161 с. URL: <http://doi.org/10.32837/11300.12417> (дата звернення: 01.05.2021).

Ключові слова: конституційне право, навчальна дисципліна, тестологія, викладання, юридична дидактика.

Ключевые слова: конституционное право, учебная дисциплина, тестология, преподавание, юридическая дидактика.

Key words: Constitutional Law, academic discipline, testology, teaching, legal didactics.

КОРНІЄНКО ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри конституційного права*

ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Очевидно, що триваюча вже не перший рік пандемія коронавірусу COVID-19 надає поштовх у впровадження новітніх інформаційних технологій у виборчий процес розвитку електронних систем голосування. Електронне голосування – участь в публічних опитуваннях, виборах, референдумах, що передбачає використання електронних засобів для ідентифікації та підрахунку голосів. Електронне голосування у віддаленому режимі надає доступ до виборів всім виборцям, і тим, хто мешкає за кордоном, і виборцям з інвалідністю, і тим хто знаходиться на самоізоляції. Однак імплементація електронного голосування в існуюче законодавство непросте завдання, ще складніше і повільніше йде розробка технологій і впровадження технічних систем.

У 2004 році Радою Європи ухвалено Рекомендацію СМ/Rec(2017)5 щодо стандартів електронного голосування [1]. Цей документ надає рекомендації втілення принципів європейської виборчої спадщини стосовно системи електронного голосування та містить 49 стандартів,

детальні вимоги, Глосарій та Пояснювальну записку, які застосовують до всіх видів електронного голосування та електронного підрахунку.

Правове регулювання зазначеної сфери ускладняється тим, що потребує відображення технічних параметрів цифрових технологій: політика щодо ризиків, вимоги до перевірки, контроль незалежними експертами чи органами, високий ступень захисту даних, вимоги щодо прозорості, надійності систем тощо.

Наприклад, в Австрії правове регулювання голосування через Інтернет було визнано таким що не відповідає Основний Закону, оскільки не було достатньо деталізованим, щоб дозволити членам виборчих комісій виконувати свої повноваження без технічної допомоги. Оскільки таке регулювання не було та не могло бути оновлене настільки, щоб задовольнити конституційні вимоги, перспективи запровадження інтернет голосування в Австрії поки передбачити не можна [2].

Важливим в цьому аспектів є досвід Швейцарії. Починаючи з 2003 року в Швейцарії 15 кантонів провели більше 300 тестів систем електронного голосування. У 2022 року три кантони Швейцарії мають намір зробити ще одну спробу створення надійної системи голосування в інтернеті. До речі, у 2019 чергова спроба потерпіла невдачу і уряд Швейцарії заморозив проект віддаленого голосування за допомогою мережі інтернет через критичні технічні вразливості. Для голосування через мережу Інтернет важливо щоб системи були верифіковані і надійні, тому керівництво країни не бажало ризикувати в умовах світової інформаційної війни та хакерських атак [3].

Експерти збігаються у думці, що запровадження електронного голосування вимагає новітніх інформаційних технологій та програмного забезпечення, що гарантують надійність передачі даних в Інтернеті як виборців, так і виборчих комісій. В якості такої технології пропонується використання під час голосування протоколу блокчейну.

Блокчейн – це вибудований за певними правилами безперервний послідовний ланцюг, що містить інформацію про блоки. Кожен наступний блок послідовно перевіряє формат попереднього блоку, а сам ланцюг одночасно зберігається на багатьох комп'ютерах, незалежно один від одного. За таких умов технологія блокчейну робить неможливою фальсифікацію результатів голосування, оскільки всі несанкціоновані зміни даних будуть відомі всім користувачам.

Експерти з блокчейнів обговорюють нове покоління «технодемократичних систем», і вже можна спостерігати появу віртуальних еквівалентів національних адміністрацій, заснованих на технології блокчейн (Естонія) [4].

Занепокоєння науковців щодо застосування електронного голосування в цілому, та блокчейну, зокрема, під час виборів пов'язані з забезпеченням дотримання принципів виборчого права [5]. Зі свого боку зазначимо, що електронне голосування з застосуванням протоколу блокчейн актуалізує питання дотримання принципу загальності – в частині технічної та технологічної доступності цього способу голосування для всіх виборців; рівності – тобто однакового застосування всіма

групами виборців, у тому числі необізнаними у цифрових технологіях та тих, хто в силу фізичних вад потребуватиме додаткових інструментів реалізації виборчого права; таємності голосування в частині збереження анонімності зробленого вибору; вільності – відсутності примусу при прийнятті рішення з боку осіб, які можуть знаходитися поруч.

Для України впровадження голосування за допомогою Інтернет розпочалося ще в 2012 році із спроби схвалення «Концепції запровадження системи електронного голосування в Україні» [6]. Головним мотивом впровадження електронного голосування була економія коштів на вибори. Однак законопроект був відкликаний. У листопаді 2017 року була схвалена «Концепція розвитку електронної демократії в Україні та план заходів щодо її реалізації» [7], що передбачала запровадження засад електронного голосування, плебісцитів та референдумів до 2018 року, а безпосереднє втілення системи на практиці – до 2020 року.

У червні 2019 року Кабінет Міністрів України затвердив «План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019–2020 роки» [8], в якому, зокрема, вказано термін створення нормативно-правової бази для е-голосування – III квартал 2020 року. Документом, також передбачено: розроблення проекту Закону «Про електронне голосування»; підвищення рівня участі громадян в процесі державного управління шляхом популяризації інструментів електронної демократії, формування знань і навичок їх використання тощо.

Першою спробою на законодавчому рівні запровадити електронне голосування став Закон України «Про всеукраїнський референдум» [9], зокрема Закон передбачає, що виборець не пізніше як за п'ять днів до дня голосування може звернутися до органу ведення Державного реєстру виборців із заявою про включення його до списку виборців спеціальної дільниці з електронного голосування. Заява в електронній формі створюється з використанням кваліфікованого електронного підпису. Дільнична комісія з електронного голосування з всеукраїнського референдуму має право не починати, зупиняти або завершувати електронне голосування в разі, якщо неможливо забезпечити безпеку або працездатність системи електронного голосування таким чином, щоб електронне голосування можна було провести відповідно до вимог законодавства.

Запровадження в Україні віддаленого електронного голосування передбачає реалізацію зусиль в декількох напрямках: нормативно-правовому, техніко-технологічному та інформаційно-виховному, з обов'язковим дотриманням принципів та стандартів європейської виборчої спадщини.

Список використаної літератури:

1. Рекомендация СМ/Рес (2017) 5 Комитета министров государствам-членам по стандартам, касающимся электронного голосования (принята Комитетом министров 14 июня 2017 г.). [Электронный ресурс]. –

Режим доступа: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680726f6a

2. Цифрові технології у виборах: питання, висновки та перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/publication-digital-technologies-regulations-ukr/16809e8040>
3. Швейцария и электронное голосование: новый раунд. – Режим доступа: <http://surl.li/qznu>
4. What if blockchain technology revolutionised voting? European Parliamentary Research Service. – Retrieved from: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/581918/EPRS_ATA%282016%29581918_EN.pdf
5. Романчук О. З. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридич. наук: спец. 12.00.02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/29812>
6. Додаток до проекту Постанови Верховної Ради України «Про схвалення Концепції запровадження системи електронного голосування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=43747&pf35401=226825>
7. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України № 797-р від 8 листопада 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p#Text>
8. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України № 405-р від 12 червня 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-p#Text>
9. Про всеукраїнський референдум: Закон України № 1135-IX 26 січня 2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

Ключові слова: блокчейн, вибори, електронне голосування, електронна демократія, пандемія.

Ключевые слова: блокчейн, выборы, электронное голосование, электронная демократия, пандемия.

Key words: blockchain, elections, e-voting, e-democracy, pandemic.